

Đề bài

Có ý kiến nhận định: Trong lịch sử văn học ta có thể nói Nguyễn Du là nhà thơ đã viết được về nỗi đau của con người, nhất là nỗi đau của người phụ nữ như là nỗi đau riêng của chính bản thân mình.

Em hãy làm sáng tỏ nhận định trên bằng một số bài, đoạn trích đã học (hoặc đọc thêm) của Nguyễn Du (trong sách giáo khoa).

Bài làm

*Nỗi niềm xưa nghĩ mà thương
Dấu lia ngó ý còn vương tơ lòng
Nhân tình nhắm mắt chưa xong
Biết ai hậu thế khóc cùng Tố Như?
Mai sau dù có bao giờ*

(Kính gửi cụ Nguyễn Du – Tố Hữu)

Gần ba thế kỷ trôi qua.

Thời gian đong đầy những trang thơ ngày nào một lớp bụi mờ, như năm tháng đi qua còn để lại những dấu chân.

Gần ba thế kỷ trôi qua...

Vẫn những vần thơ đầm đầy máu và nước mắt ấy, sáng long lanh và sáng đến đau buốt cả lòng người...

Tố Như! Là tiếng khóc của Người đầy ư? Ba thế kỷ trôi qua. Kiêu vẫn còn đây. *Sở kiến hành* vẫn còn đây, bao nhiêu người đang khóc Người và khóc cùng Người những nỗi đau thừa ấu.

Nên có nhận định cho rằng: *Trong lịch sử văn học, ta có thể nói Nguyễn Du là nhà thơ đã viết được về nỗi đau của chính mình.*

Vươn lên trên hạn định không gian và thời gian. Tố Như đã hỏi cả nhân loại mai sau và một câu nhưc nhối:

Bất tri tam bách dư niên hậu

Thiên hạ hà nhân khấp Tố Như?

(Độc Tiểu Thanh ký)

Người ta hỏi tất cả. Hỏi chúng ta, hỏi từng vòng quay lịch sử, hỏi đến cả ngàn năm mai sau và hỏi đến mãi mãi. Một câu hỏi đau xót không chỉ cho mình mà còn cho tất cả những con người đau khổ trong xã hội Người đã sống. Ta khóc cho Người hay khóc chung với Người? Có lẽ cả hai, bởi vì Người chính là hiện thân cao cả của nỗi đau đời vĩ đại, nỗi đau cho thân phận con người, nhất là nỗi đau của người phụ nữ, trong đó có nỗi đau riêng của chính bản thân Người. Xã hội ấy là như vậy đó, một xã hội vùi dập tài hoa, vùi dập phẩm giá, vùi dập tiết hạnh con người và Tố Như, với trái tim đầy lòng nhân đạo cao cả và trong sáng, Người đã nhận ra nỗi đau của mọi người trong nỗi đau của chính cuộc đời mình.

Tố Như đã sống và đã biết vị mặn nhất của nước mắt và màu đỏ nhất của máu trong tim. *Văn tế thập loại chúng sinh* là một tiếng khóc lớn cất lên từ nỗi đau vĩ đại và cao cả ấy. Trong một xã hội mục ruỗng bạo tàn, Tố Như cất tiếng khóc ấy cho tất cả các số phận bi thảm của con người. Tất cả họ khi sống dù là mũ cao áo rộng, là những thư sinh nho sĩ, là những người cùng đinh chân lấm tay bùn... nhưng khi chết đi đều là những cô hồn thất thểu, vất vưởng, khổ đau không nơi nương tựa. Tố Như khóc họ, khóc cho tất cả, dù cho họ sống ông vẫn phân biệt rõ ràng kẻ ngay người gian, kẻ ông

yêu, người ông ghét. Nhưng họ chết đi, Tổ Như thương tất cả. Nào nùng biết mấy những câu thơ đầu máu hòa nước mắt:

*Kìa những đứa tiểu nhi tám bé
Lỗi giờ sinh lia mẹ lia cha
Lấy ai bông bế xót xa
U ơ tiếng khóc xót xa nổi lòng*

Chúng chỉ là những đứa trẻ chết yêu thôi, nhưng Tổ Như đã khóc chúng như khóc những con người thực sự, bởi cuộc sống thật tàn nhẫn, đã cướp các em đi khi vừa được nhìn ánh mặt trời. Tổ Như đã thay những người cha, người mẹ mất con mà đau thương nấc nghẹn trong tiếng khóc. Lấy ai? Lấy ai để bông bế yêu thương các em? Chỉ có tiếng khóc của Nguyễn Du, người cha vĩ đại của các con mà thôi.

Bởi vì Nguyễn Du, người đã sống và khóc cho tất cả, Người hiểu nỗi đau của từng người và từng loại người trong xã hội, trước và sau Người đã có ai *cảm* được cái gánh nặng cuộc đời đè lên vai người lao động thế không?

Đòn gánh tre chín dạn hai vai

Tưởng như tất cả nỗi đau, nỗi trăn trở cả về thể xác lẫn tinh thần đang hội tụ trong một cụm từ *chín dạn*. Tưởng như chính Người, chính Tổ Như đã ghé vai gánh cái gánh nặng mưu sinh, cái gánh nặng cuộc đời ấy để bây giờ lặng đi mà nghe nó đè trĩu lên trái tim mình. Đòi vai họ *chín dạn* trong gian truân vất vả hay trái tim Nguyễn Du đã *chín dạn* trong niềm cảm thương, trong nỗi đau khổ cao cả và tột cùng ấy?

Tổ Như đang sống trong cõi sống mà dường như lại đã chìm hẳn vào cõi chết để tìm đến chia sẻ với trăm ngàn oan hồn bạc mệnh:

*Sống đã chịu một đời phiền nã
Chết lại chờ hợp cháo lá đa*

Tất cả ân oán cuộc đời đã tan đi hết và chỉ còn đầy niềm thương cảm đầy cao thượng và chân thật của Tổ Như. Người như chết lặng trong dòng nước mắt, những lời thơ nghẹn ngào không thể trào ra thành dòng mà như lại nấc lên đau đớn. Nỗi đau ấy đã vùi sâu trong lòng đã lâu, mà nay khi Tổ Như đã nhìn thấy như tận mắt cái cảnh từng đoàn cô hồn thất thiếu lang thang và vất vưởng trong cõi âm, đi lặng lẽ về một nơi vô định, không ánh sáng mà chỉ toàn bóng tối thăm thẳm mịt mù. Nỗi đau sao không thể vỡ òa ra, không thể tràn ra mà lại âm thầm tắc nghẹn trong tim? Người đang đứng trước cái vô hạn của cuộc đời tuần hoàn biến chuyển, trước cái lạnh lẽo của ngàn năm đời người vô thủy vô chung... Vậy mà tiếng khóc của Người đã lặng lẽ chảy theo thời gian, theo đoàn cô hồn khổ đau ấy đến tận ngày nay để làm nhức nhối vạn triệu người về một vết thương đã lành nhưng chưa hết đau...

Tổ Như mang theo khối tình đau ấy suốt cuộc đời. Bao nhiêu lần Người đã xót xa thốt lên những lời thống thiết cho số phận con người:

*Già giang một lão một trai
Một dây vô lại buộc hai tâm tình*

*...Rường cao rút ngược dây oan
Đầu là đá cũng nát gan lợ người*

(Truyện Kiều)

Khối tình ấy đã từng giờ từng phút làm quặn thắt trái tim Người, không thể nào nguôi:

*Hồn không thể mấy trăm châu ở Hồn Nam đó sao
Chỉ toàn những người gày gò, không ai béo tốt*

(Phản chiêu hồn)

Và khối tình ấy, không thể làm nguôi tan, cho dù gần ba thế kỷ trôi qua...

Khối tình mang xuống tuyến đài chưa tan

(Truyện Kiều)

Phải, gần ba thế kỷ trôi qua...

Nhưng có lẽ, nổi bật trong thơ Nguyễn Du, không phải ai khác mà chính là người phụ nữ, tầng lớp chịu nhiều đau khổ nhất trong xã hội. Hơn một lần Người đã thông thiết nỗi đau khổ ấy cho những con người bạc mệnh:

*Đau đớn thay phận đàn bà
Lời rằng bạc mệnh cũng là lời chung*

(Truyện Kiều)

*Cũng có kẻ lỡ làng một kiếp
Liều tuổi xanh buôn nguyệt bán hoa*

*Đau đớn thay phận đàn bà
Kiếp sinh ra thế biết là tại đâu?*

(Văn chiêu hồn)

Từ một người con gái tài hoa bị cuộc đời vùi dập, trong cơn thương hải tang điền trong *Độc Tiểu Thanh ký*, *Long Thành cầm giả ca*, đến hạng người có thể nói là bị coi rẻ, bị chà đạp nhất đó là những cô gái lầu xanh... Tất cả đều được Nguyễn Du yêu thương, xót xa và cất lên một *tiếng khóc vĩ đại*.

Truyện Kiều, kiệt tác bất hủ của Nguyễn Du là biểu hiện cao nhất của tình thương và nỗi đau trong trái tim Tố Như. Người đã thực sự hóa thân vào Kiều để sống lại một cách sáng tạo và nhân đạo của tác phẩm *Thanh Tâm Tài Nhân* một cách trọn vẹn, nói như Xuân Diệu thì *Tố Như đã để Kiều ra từ trong trái tim*. Đúng, nếu không như vậy, thì làm sao ông viết được nên những câu thơ thông thiết và nhức nhối lòng người đến vậy:

*Cậy em, em có chịu lời
Ngồi lên cho chị lạy rồi sẽ thưa*

Đòn gánh cuộc đời oằn xuống bởi hai chữ *cậy* và *chịu* ấy. Tất cả nỗi đau, tất cả tình cảm của Kiều được dồn xuống cho lý trí lên tiếng, để tình yêu bùng dậy khi đến những kỷ vật ngày xưa thì Kiều bỗng nhiên chơi vui như thể trái tim bị xé làm đôi:

Duyên này thì giữ, vật này của chung

Và tất cả những hải hùng hoảng hốt đổ ập lên trái tim nàng:

Hồn còn mang nặng lời thề

Nát thân bỏ liễu đèn nghè trúc mai

Nợ tình chưa trả cho ai

Khối tình mang xuống tuyền đài chưa tan

Không, không chỉ là Kiều, mà chính Nguyễn Du đang chơi với thét lên! Chính là nỗi đau của Người, trái tim của Người đang xé làm đôi: tình cảm và lý trí. Người là Kiều và Kiều chính là Người. Lời Kiều nói hay cũng chính là lời Người đang than cho số phận của mình:

Khi tỉnh rượu lúc tàn canh

Giật mình, mình lại thương mình xót xa

Mặt sao dày gió dạn sương

Thân sao bướm chán, ong chường bấy thân

Thân sao, thân đến thế này...

Những câu hỏi *sao, sao...* cứ xoay vào lòng người đau buốt, nhức nhối, ngàn năm không thể có lời đáp. Trời ơi! Nguyễn Du đang tự hỏi mình, hỏi người, hỏi tất cả, hỏi cả lịch sử những câu đau xé đầy ư? Những lần Kiều bị đánh, có phải mỗi ngọn roi đánh lên người nàng cũng là ngọn roi vô hình giáng lên trái tim Nguyễn Du đó không:

Thịt da ai cũng là người

Lòng nào hồng rụng thắm rời chẳng đau

Một lần dầm cát đã lầy

Gương lời nước thủy mai gầy vóc xương

Tố Như ơi! Có phải không, nỗi đau trong cuộc đời Kiều không phải là một bi kịch mà là một chuỗi những bi kịch kế tiếp nhau, mà mỗi lần nàng cố ngoi đầu lên, muốn vươn lên để gọi là được sống thì một lần bị chìm xuống sâu hơn nữa? Có phải không? Kiều đã tự tử vì nàng hiểu rằng cả xã hội đó không còn chỗ nào cho nàng sống, cho Từ Hải sống? Cũng như Nguyễn Du vậy. Bao lần Người thốt lên *kiếp hồng nhan, đời thông minh...* đau khổ, nặng nề biết bao, như chính cuộc đời của Nguyễn Du cũng đau khổ như vậy. Đó là tiếng khóc vĩ đại của cả một đời người, của cả một vịnh hằng.

Trong xã hội ấy, cuộc đời ấy, Tố Như đã sống, đã yêu, và đã khóc:

Ba trăm năm, Nguyễn Du đâu?

Ba ngàn năm, trái tim đâu chín chiêu

Phạm Ngọc Lan

Trường PTTH chuyên Lê Hồng Phong